

CHOLNOKY TÉRKÉPTÁR (Kolozsvár)

Szegedi Tudományegyetem, József Attila Tanulmányi és Információs Központ, 2015. november 3.

A kiállítást összeállította: BARTOS-ELEKES Zsombor • <http://hagyatek.cholnoky.ro/terkeptar>

A térképek letölthetők teljes felbontásban (300 DPI) a kiállítás időtartama alatt az alábbi címről (390 MB): <http://hagyatek.cholnoky.ro/temp/szeged.zip>

A. A térképtár alapítása, a térképtár sajátosságai (legrégebbi és egyedi térképek)

1. Kolozsvár szab. kir. város átnézeti térképe. Posner Károly Lajos és fia térképészeti műintézetének nyomása. Budapest. [43-1387]

A kolozsvári egyetem földrajzi intézetének térképtára 1895-ben jött létre, azonban főleg Cholnoky Jenő építette ki 1905–1919 között. Kolozsvár e várostérképe a korabeli, 1902-es állapotokat mutatja be. A FJTE Földrajzi Intézete a Farkas u. 1-ben volt, Cholnoky végleges lakhelye Kolozsváron a Rákóczi u. 1-ben volt.

2. Danubius, fluvius Europae maximus, a fontibus as ostia. [03-1585]

Térképeink jelentős részén nincsen évszám, így pontosan nem tudjuk, hogy melyik térképünk a legkorábbi. Feltételezésünk szerint a legrégebbi térképünk ez a latin nyelvű, a Duna folyását a forrástól a torkolatig bemutató térkép, amely valószínűleg Willem Blaeu atlaszában Amszterdamban 1635-ben jelent meg.

3. Becqvemer Hand Atlas aus Sechs und Zwanzig Homannischen Landkarten. 1754. [A074-09]

Legrégebbi datált atlaszunk a Nürnbergben megjelent Homann-féle "kényelmes kézi atlasz", amelynek Erdély-térképlapját állítottuk ki.

4. Kivonat Dél-Afrika földképéből. Szerkesztette 1858-ban Magyar László. [10-0551]

Térképtárunk egyik unikuma Magyar László Afrika-kutatóhoz kötődik, a térkép a mai Angola keleti területeit mutatja be. Magyar László Livingstone-nal azonos időben járta be és írta le az európaiak által alig ismert délnyugat-afrikai (ma Angolához tartozó) területeket. Magyar László munkájának eredetije nyoma veszett, csak az 1860-as Petermann-féle nyomtatott térképváltozata volt ismeretes. Előbb a Cholnoky Térképtárban sikerült azonosítanunk az eredeti Magyar-féle térkép Hunfalvy-féle kéziratos másolatát, majd ez alapján sikerült megtalálni az eredeti munkát is Gothában.

B. A térképtár kiépülése (Cholnoky utazásai), szegedi kapcsolatok, a térképtár bezárása

5. Jang-cze-kiang alsó szakaszának és deltájának térképe. Tervezte: Cholnoky Jenő. 1899. [11-0638]

Térképtárunk kiépítője, Cholnoky Jenő 1896–98 között Kínában járt, ahol többek között a Jangce folyam deltáját térképezte. Munkájának eredménye ez a térkép.

6. Nordenskiöld: Facsimile-Atlas to the Early History of Cartography (Stockholm, 1889). [A072-06]

Cholnoky 1910-ben a Nemzetközi Geológiai Kongresszuson vett részt Stockholmban és a Spitzbergákon. Innen hozta haza a finnországi svéd sarkkutató által összeállított térképtörténeti atlaszt, amelynek egyik lapját állítjuk ki.

7. Administrative map of Yellowstone National Park, 1912. [12-1727]

Az Amerikai Földrajzi Társaság 1912-ben a korabeli világ legjelentősebb geográfusait hívta meg fennállásának 60. évfordulójának megünneplésére: 25 országos földrajzi társaság küldötte (a MFT részéről Teleki Pál) jelentkezhetett az útra, rajtuk kívül még 12 tudóst az amerikaiak választottak ki, fizették az útját, közöttük volt Cholnoky Jenő. Az útról igen gazdag térkép- és atlaszgyűjteménnyel gazdagította a térképtárat, közöttük e térképpel.

8. Gelei József kézirat Szt. Anna-tó térképe 1909-ből. [36-0514]

Gelei József természetrajz–vegytan szakot végzett, 1908-ban doktorált Kolozsváron. Zoológusként dolgozott: 1919-ig Kolozsváron az Állattani Intézetben, a két világháború között Szegeden tanított, a második világháború alatt ismét Kolozsváron, utána ismét Szegeden.

9. General-Karte der Vojvodschaft Serbien und des Temescher Banates (1853). [33-0014]

1919-ben Cholnoky, akárcsak a többi kollégája, elhagyta Kolozsvárt, a gyűjtemény a frissen alakuló román nyelvű egyetem tulajdonába került. 1940-től volt ismét magyar nyelvű oktatás Kolozsváron, vezetője Prinz Gyula lett, aki korábban Pozsonyban és Pécsen, majd a második világháború után Szegeden tanított. Számos térképpel ő gyarapította a térképtárat, tanúja ennek a pozsonyi–pécsi Erzsébet Tudományegyetem pecsétje, akárcsak e térkép címmezőjében. A második világháborút követően a térképtár tartalmát egy raktárba zárták, ismeretlenségben feküdt 2001-ig, azóta a Cholnoky Jenő Földrajzi Társaság kezeli.

C. A térképtár várostérképei Szegedről

10. Szeged szab. kir. városának átnézeti vázlatrajza (1879). [43-0674]

A március 12-i árvíz után, a Királyi biztosság műszaki osztálya mérte fel a tennivalókat, az árvizek ellen védő körtöltés számára két megoldást ajánlva.

11. Greiner Sándor: Szeged szab. kir. város szabályozási tervezete (1879). [43-0684]

Az előző térkép alapján készült a város szabályozási tervezete, rajta a város régi és tervezett utcahálózata.

12. Várossy Ferenc: Szeged szab. kir. város átnézeti térképe (1889) [43-0963]

Tíz évvel későbbi várostérkép, a kiépülő Szegedről.

13. Várnay L.: Szeged szab. kir. város utca hálózatának legújabb hitele átnézeti térképe (1899). [43-0961]

A térképtár legutolsó, legrészletesebb (utcanévmutatós, házszámokat is jelölő) várostérképe Szegedről.